

A P Ž I Ū R O S P R O T O K O L A S

Vilnius,

Apžiūra pradėta: 1971 m. liepos 28 d.
9 val.

Apžiūra baigta: 1971 m. rugpiūčio 11 d.
10 val.

Valstybės saugumo komiteto prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos tardymo skyriaus vyr. tardytojas vyr. leitenantas URBONAS Valstybės saugumo komiteto prie LTSR MT patalpose 179 kabinete Valstybės saugumo komiteto prie LTSR MT tardymo skyriaus tardytojo kapitono Pilelio pavedimu, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 199-200 ir 203 straipsniais, padarė kratos metu 1971 m. liepos mėn. 16 d. kaltinamojo LAUCĖS Jono, Kosto s., bute, esančiame Biržų m.,

paimtos medžiagos ir laiško, gauto iš Vilniaus centrinio pašto, apžiūrą.

Apžiūra daryta esant akivaizdoje kviestiniams:
ŽALĖNAITEI Idai, Kazio d., gyv. Vilniuje,

GRIGIENEI Tatjanai, Aleksandro d., gyv. Vilniuje,

kuriems išaiškinta jų pareiga patvirtinti apžiūros faktą, turinį ir rezultatus, o taip pat teisė būti akivaizdoje, atliekant visus tardytojo veiksmus, ir daryti dėl jų pastabas, kurios turi būti įrašomos į apžiūros protokolą.

Apžiūros metu n u s t a t y t a:

Kratos medžiaga randasi dideliame celofaniniame persišviečiančiame maiše, kuris aklina užrištas pilkos spalvos storu siūlu. Užrišimo vietoje pritvirtintas medinis žymeklis, ant kurio plastelininiu Valstybės saugumo komiteto prie LTSR MT antspaudu Nr. 203 užantspauduoti siūlo galai. Užrišimo ir

užantspaudavimo faktas patvirtintas kviestinių ir tardytojo parašais, esančiais ant popieriaus lapelio, priklijuoto ant-rojoje žymeklio pusėje. Nuėmus antspaudą, žymeklį ir atrišus maišą jame rasta:

I. Kūrinys, susidedantis iš keturių tomų, kurie kiekvienas atskirai įrišti į storus kartono viršelius. Pirmųjų dviejų tomų viršeliai padengti raudonos spalvos nelygaus paviršiaus popieriumi. Trečiojo ir ketvirtojo tomų viršeliai padengti mėlynos spalvos nelygaus paviršiaus popieriumi. Pastarųjų dviejų tomų nugarėlės pagamintos iš žalios spalvos dermantino. Tomai sužymėti ant nugarėlių priklijuotais iš mėlyno popieriaus iškirptais arabiškais skaičiais atitinkamai "1", "2", "3" ir "4".

Į tomus įrišti standartinio 29,3x21 cm dydžio balto lygaus popieriaus lapai, ant kurių yra rašomąja mašinėle atspausdintas per kalkinį popierių tekstas lietuvių kalba. Tekstas atspausdintas vienoje lapo pusėje. Jis kai kuriose vietose yra pataisytas arba papildytas ranka juodu, mėlynu bei raudonu rašalu. Tekste pasitaiko kai kurių gramatinių bei sintaksinių klaidų. Kai kuriuose žodžiuose sukeistos raidės arba atspausdintos raidės, kurios yra svetimos tam žodžiui.

Pirmojo tomo pradžioje kūrinio pavadinimas bei jo autorius nenurodyti.

Ant trečiojo vidinio lapo be teksto pieštuku didžiosiomis raidėmis užrašyta "I dalis Giltinės išdaigos". Pirmasis tomas raudonu rutuliniu plunksnakočiu suskirstytas į 10 skyrių. Pirmojo tomo lapai mašinėle sunumeruoti, pradedant skaičiumi "1" ir baigiant skaičiumi "227".

Tekstas prasideda žodžiais "Baltijos pajūris. Pučia žvarbus rudens vėjas...", o baigiasi žodžiais: "...čia ne-pykti kapitonui Klevui".

Antrasis tomas jokio pavadinimo neturi. Jis suskirstytas į 15 skyrių, pradedant 11 ir baigiant 35. Antrojo tomo

lapai rašomąja mašinėle sunumeruoti, pradedant skaičiumi "228" ir baigiant skaičiumi "499".

Tekstas prasideda žodžiais: "Pagaliau vieną ankstyvą rytą...", o baigiasi žodžiais: "...bet ilgai neužmigo".

Trečiasis tomas jokio pavadinimo neturi. Jis suskirstytas į 17 skyrių, pradedant 36 ir baigiant 52 skyriumi. Trečiojo tomo lapai rašomąja mašinėle sunumeruoti pradedant skaičiumi "500" ir baigiant skaičiumi "807".

Tekstas prasideda žodžiais: "Kelias dienas Norkus vaikščiojo...", o baigiasi žodžiais: "...laukti traukinio į Šiaulius".

Tarp 723 ir 724 lapo randasi išilgai sulenktas 20,2x14,3 cm formato balto lygaus popieriaus lapas, kurio vienoje pusėje ranka greitraščiu lietuvių kalba paprastu pieštuku užrašytas eilėraštis, susidedantis iš trijų punktečių ir prasidedantis žodžiais "Rasokit, dangūs, iš savo aukštybių..." ir besibaigiantis žodžiais: "...žemei duoda veidą naują". Eilėraštis yra religinio pobūdžio.

Antrojoje šio lapo pusėje ranka greitraščiu lietuvių kalba raudonu rutuliniu plunksnakočiu bei mėlynu rašalu stipeliu nurodyti skaičiai, iš kurių pirmasis yra "509", o paskutinis "867". Šalia skaičių yra pateiktos įvairaus pobūdžio pastabos, kuriose reiškiamas rašiusiojo nepasitenkinimas atskirų kūrinio epizodų nenatūralumu, vulgarumu, amoralumu, faktų iškraipymu. Pabaigoje kritikas kūrinio moralinę-estetinę vertę apibūdina sekančiais: "Argi tai gali skaičiuoti jo dukros, sūnus, jaunimas. Perdaug šlykštybių, cinizmo, sarkazmo ir tikinčiųjų ir netikinčiųjų atžvilgiu".

Ketvirtasis tomas jokio pavadinimo neturi. Jis suskirstytas į 41 skyrių, pradedant 53 ir baigiant 93 skyriumi.

Ketvirtojo tomo lapai rašomąja mašinėle sunumeruoti, pradedant skaičiumi "808" ir baigiant skaičiumi "1127".

Tekstas prasideda žodžiais: "Rokiškio stotyje išlipęs iš traukinio...", o baigiasi žodžiais: "...kad jis neužgriūtų miesto".

Kūrinys yra dienoraštinio-kronikinio pobūdžio, kuriame smulkiai pavaizduoti svarbiausieji pagrindinio veikėjo Vytauto Norkaus asmeninio gyvenimo momentai beveik chronologine tvarka, susiejant juos su istoriniais-visuomeniniais įvykiais Lietuvoje, pradedant 1940 metais.

Jėzuitų gimnazijos auklėtinis Vytautas Norkus pašaukiamas atlikti būtinąją karinę tarnybą buržuazinėje Lietuvos armijoje. Jam betarnaujant armijoje 1940 metais Lietuvoje atkuriama Tarybų valdžia. Buvusioji buržuazinė armija performuojama į Raudonosios Armijos junginį. Šią reformą Vytautas Norkus drauge su kitais nacionalistiškai nusiteikusiais buvusiais buržuazinės armijos kariais priima nepalankiai.

Prasidėjus Didžiajam Tėvynės karui, Vytautas Norkus drauge su savo bendraminčiais dezertyruoja iš Raudonosios Armijos ir dalyvauja susišaudyme su besitraukiančiais tarybiniais kariais Pabradėje. Sugrįžęs į tėviškę po kurio laiko savanoriškai įstoja į taip vadinamą "savisaugos" batalioną, kuriame stropiai ir ištikimai tarnauja vokiečių fašistinei valdžiai iki pat fašistinės Vokietijos kapituliacijos dienos. Už pasižymėjimą kovoje prieš tarybinę armiją apdovanojamas įvairiais vokiečių karinės vadovybės apdovanojimais, jam suteikiamas puskarininkio laipsnis. Po fašistinės Vokietijos kapituliacijos, jo daliniui pasidavus į nelaisvę, Vytautas Norkus iš nelaisvės pabėga ir sugrįžta į savo tėviškę. Begrįždamas į tėviškę, Varnių apylinkėse sumuša, sužaloja ir nuginkluoja du liaudies gynėjus. Sugrįžęs į tėviškę, kurį laiką slapstosi nuo Tarybų valdžios organų, o paskui užmezga ryšį su ginkluotąja antitarybine gauja, tampa jos vadeiva slapyvarde "Šarūnas", ima organizuoti ginkluotus užpuolimus. Būdamas nepatenkintas gaujos dalyvių pasyvumu, nuo vadeivos pareigų atsisako, tačiau nuo praktinės gaujos veiklos nenusišalina. Svarbesniais gaujos veiklos atvejais gaujos dalyviai kviečiasi Vytautą Norką konsultacijoms. Gaujos dalyvių pasitarimuose Norkaus patarimai priimami besąlygiškai vykdomi. Jo patarimų dėka gaujos dalyviai nužudo legalizuotą buvusį gaujos dalyvį Krutulį, įvykdo eilę

terroristinių aktų prieš tarybinius aktyvistus ir jų šeimų narius. Vytautas Norkus asmeniškai dalyvauja Lašelių pieninės apiplėšime, nužudo tarybinį aktyvistą Koškutį, užpuolimų metu nužudo keturis liaudies gynėjus.

Jam besislapstant, jis buvo tarybinių valdžios organų suimtas. Tardymo metu jam pavyksta nuslėpti savo nusikalstamąją veiklą antitarybinės ginkluotos gaujos sudėtyje, o už priešišką veiklą vokiečių okupacijos laikotarpiu, jis nubaudžiamas 10 metų pataisos darbų stovykloje. Atlikęs bausmę, Vytautas Norkus sugrižta į savo tėviškę. Po eilės nesėkmių jam pavyksta palyginti gerai įsikurti savo tėviškos kolūkyje, tačiau dėl šeimininio gyvenimo nesėkmių viską palieka ir sugrižta gyventi į savo bausmės atlikimo vietą.

Kūrinys parašytas nacionalistine-šovinistine dvasia su ryškiai išreikštais antitarybinio pobūdžio elementais, kurie visumoje paimti apsprendžia priešišką tarybinei santvarkai kūrinio charakterį.

Pagrindinis veikėjas Vytautas Norkus bei kai kurie epizodiniai personažai liaupsina "nepriklausomos Lietuvos" idėją, idealizuoja buržuazinį gyvenimo būdą su jo "demokratija ir laisvėmis", kelia lietuvių nacijos "grynumo" teoriją. Jie šmeižia tarybinį valstybinį ir visuomeninį gyvenimą, išjuokia Tarybinę armiją, šmeižia liaudies gynėjus, valstybės saugumo organus. Šių organų atstovus autorius parodo sukarikatūrintai, idėjiškai bejėgiais disputuose su nacionalistiškai nusiteikusiais asmenimis arba despotiškai grubiais. Autorius nepriešpastato Vytauto Norkaus personažui jokių veikėjų, kurie sukritikuotų aršaus nacionalisto idėjinę platformą, parodytų jos klaidingumą ir žalingumą. Priešingai, jo įvesti tarybinių organų atstovai tik padeda išryškinti Vytauto Norkaus idėjinės platformos tvirtumą. Autorius nebando ir kitokiu būdu sutriuškinti Vytauto Norkaus nacionalistines idėjas. Susidaro įspūdis, kad autorius iš viso nestato sau tokio tikslo, o priešingai, palaiko Norkaus nacionalistines idėjas.

Vytauto Norkaus ir kitų nacionalistų personažus autorius piešia su neslepiama simpatija, toleruoja jų žvėriškumą, stengiasi iššaukti skaitytojų užuojautą represuojamiems gaujos dalyviams bei jų šeimų nariams. Tuo pačiu autorius skatina organizuotis aktyviai ginkluotai kovai prieš Tarybų valdžią Lietuvoje, daryti atskirus itin pavojingus valstybinius nusikaltimus.

Aukščiau pateiktus teiginius pailiustruoja kai kurie charakteringesni epizodai ir mintys iš šio kūrinio.

Pirmojo tomo 14 lape autorius pasakoja apie tai, kaip Norkus su savo bendraminčiu 1940 metais kareivinėse užrašė nacionalistinio pobūdžio šūkius, o kilus Didžiajam Tėvynės karui dezertyravo iš Raudonosios armijos ir dalyvavo susišaudyme su besitraukiančiais tarybiniais kariais.

70 lape rašoma apie tai, kad Norkus fronte šaudė į tarybinius karius.

150 lape Vytautas Norkus Tarybų valdžios atkūrimą Lietuvoje 1940 metais traktuoja kaip "bolševikinį perversmą".

158 lape Vytautas Norkus reiškia pasiryžimą iki mirties kovoti prieš Tarybinę armiją.

191 lape šmeižikiškai vertinama Tarybų valdžios baudžiamoji politika.

209-212 lapuose aprašomas vieno Tarybinės armijos dalinio pralaimėjimas Kurše ir sužeistų tarybinių karių pribaigینėjimas.

Antrojo tomo 242-246 lapuose vaizdžiai aprašomas Vytauto Norkaus dalyvavimas mūšyje prieš Tarybinės armijos dalinį, jo pasižymėjimas, žudant tarybinius karius, ir apdovanojimas.

265-275 lapuose šmeižiama Tarybinė armija, tendencingai iš antitarybinių pozicijų vaizduojamas tarybinių karių elegsys su karo belaisviais.

282 lape autorius, neslėpdamas savo pritarimo, aprašo pabėgusių vokiečių karo belaisvių susidorojimą su juos išdavusiu valstiečiu.

299-302 lapuose aprašomas epizodas, vaizduojantis tai, kaip Vytautas Norkus Varnių apylinkėse sumušė, sužalojo ir nuginklavo du liaudies gynėjus.

315 lape šmeižiškai atsiliepiama apie valsčiaus partorgus.

333 lape šmeižiami liaudies gynėjai, tarybiniai kariai bei milicininkai.

346 lape aprašomas Vytauto Norkaus sutikimas vadovauti ginkluotajai antitarybinei gaujai ir jo svajonės suvienyti visus apskrities gaujos dalyvius kovai prieš Tarybų valdžią.

351-353 lapuose išdėstomos dvi kovos prieš Tarybų valdžią platformos: aktyvi ginkluota kova, kurią atstovauja Norkus, ir pasyvi ideologinė kova, kurią palaiko jo mokytojas.

360-361 lapuose aptariamas Norkaus pasiūlytas planas užpulti ir išžudyti Juzėnų miestelio liaudies gynėjus bei partinį-tarybinį aktyvą.

372-374 lapuose aprašomas Lašelių pieninės apipėšimas, kuriam vadovavo Vytautas Norkus.

386-387 lapuose šmeižiami liaudies gynėjai ir tarybiniai kariai.

388-394 lapuose aprašomas liaudies gynėjų užpuolimas, kurio metu užpuolimo vadovas Norkus nužudė du liaudies gynėjus.

413-418 lapuose atpasakojamas gaujos dalyvių priimtas nuosprendis nužudyti legalizuotą buvusį gaujos dalyvį Krutulį, kuris buvo įtariamas išdavyste. Nuosprendžio projektą pasiūlė Norkus. Nuosprendis buvo įvykdytas.

425 lape šmeižiami tarybiniai aktyvistai.

429-432 lapuose aptariami Norkaus pasiūlyti mirties nuosprendžiai tarybiniams aktyvistams bei jų šeimų nariams, kurie buvo gaujos dalyvių priimti ir įvykdyti.

438-444 lapuose Norkus diskusijoje su gimnazijos direktoriumi Narkeliūnu šmeižia Tarybų valdžią, grasina jos atstovams susidorojimu, pateisina nasines žudynes ir teroristinius aktus.

461 lape Norkus pateisina tarybinių žmonių žudynes, šmeižia Tarybų valdžią.

470 lape šmeižiami tarybiniai pareigūnai.

Trečiojo tomo 509 lape šmeižiama valstybės saugumo organų veikla, reiškiamą užuojauta užmušties gaujos dalyviams.

511 lape gaujos dalyviais, vadovaujami Vytauto Norkaus, priima mirties nuosprendį tarybiniam aktyvistui Koškučiui, kurį vėliau pats Norkus nužudo.

533-534 lapuose aprašoma kaip Vytautas Norkus nužudo du liaudies gynėjus.

539 lape šmeižiama liaudies gynėjų veikla.

541 lape dėstomos Vytauto Norkaus nacionalistinės-šovinistinės pažiūros į istoriją.

555-557 ir 582-583 lapuose šmeižiama valstybės saugumo organų veikla.

586-587 šmeižiama liaudies gynėjų veikla.

602-604 šmeižiami ir išjuokiami liaudies gynėjai.

605 lape tendencingai kritikuojiama Tarybų Sąjungos politika ir marksizmo-leninizmo teorija.

619-628 lapuose Vytautas Norkus tardymo metu iš anti-tarybinių pozicijų kaltina tarybinę santvarką.

632 lape išjuokiama tarybinė santvarka Lietuvoje ir jos valstybiniai organai.

670 ir 736 lapuose tendencingai kritikuojiama vidaus tvarka TSRS pataisos darbų kolonijose.

803 lape šmeižiama tarybinė santvarka.

II. Keturi to paties kūrinio tomai. Apžiūrėjus juos, išanalizavus jų turinį bei palyginus juos su aukščiau aprašytais keturiais kūrinio tomiais, akivaizdžiai matosi, kad aprašomieji tomai yra to paties kūrinio egzempliorius, pagamintas tokiu pat būdu ir tuo pačiu laiku kaip ir aukščiau aprašytasis, spausdinant rašomąją mašinėlę per kalkinį popierių.

Tekstas kai kuriose vietose yra pataisytas arba papildytas ranka juodu, mėlynu bei raudonu rašalu. Tekste pasitaiko kai kurių gramatinių bei sintaksinių klaidų. Kai kuriuose žodžiuose sukeistos raidės arba atspausdintos raidės, kurios yra svetimos tam žodžiui.

III. Dešimt įvairaus formato, įvairaus storio ir įvairių spalvų viršeliais kanceliarinio tipo knygų ir vienas kanceliarinis segtuvas, surišti į vieną ryšulį stora pilkos

spalvos viršele. Ant kanceliarinio tipo knygų nugarėlių pri-
klijuotos balto lygaus popieriaus skiautelės, ant kurių ran-
ka surašyti po vieną romėniški skaičiai: "I, II, III, IV, V, VI,
VII, VIII, IX ir X". Analogiškai skaičiai ta pačia tvarka su-
rašyti ant didesnio formato balto lygaus popieriaus lapelių,
kurie priklijuoti ant pirmųjų kiekvienos knygos viršelių,
išorinės pusės. Ant segtuve pirmojo viršelio ranka juodu ra-
šalu užrašytas skaičius "XI".

Visose kanceliarinio tipo knygose ir segtuve yra ran-
ka greitraščiu lietuvių kalba juodu ir mėlynu rašalu užrašy-
tas tekstas, kuris daugelyje vietų yra pataisytas arba pa-
pildytas atskirais žodžiais bei sakiniais, atliktais greit-
raščiu lietuvių kalba įvairių spalvų rašalu bei pieštukais.

Tekstas užrašytas tik vienoje lapo pusėje.

Skaičiumi "I" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra
žalsvai pilkos spalvos storo kartono viršeliais ir juodo
audeklo nugarėle.

Knygoje ranka sunumeruota 195 lapai viena linija. Tek-
stas prasideda pirmajame lape žodžiais: "Baltijos pajūris.
Pučia žvarbus rudens vėjas...", o baigiasi 195 lape žodžiais:
"...net sekmadienių nešvenčia".

Tarp 187 ir 188 lapų yra standartinio dydžio balto
popieriaus lapas viena linija, ant kurio yra greitraščiu juo-
du rašalu užrašytos ir sunumeruotos 7 tezės, galinčios reikš-
ti atskiro kūrinio ar literatūrinio epizodo pagrindinę siužeti-
nę mintį. Pirmoji tezė pavadinta "Tėvo laidotuvėse įvykdo api-
plėšimą", o septintoji "Dvi kaimynės, buvusios geros draugės,
dėl kabliuko nerimui susipyko ir nutraukė draugystę". Akivaiz-
dus šių tezių ryšio tarpusavyje, o taip pat su knygos teks-
tu nėra.

Ant antrojo vidinio viršelio greitraščiu juodu rašalu
užrašyta "I-5070".

Skaičiumi "II" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra
margai rudos spalvos plono kartono viršeliais ir žalsvos
spalvos dermantino nugarėle bei kampučiais. Knygos lapai vie-
na linija sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 196 ir

baigiant skaičiumi 271. Tekstas prasideda 196 lape žodžiais: "O kuopos vadas kišasi...", o baigiasi 271 lape žodžiais: "Danties ant danties negali nulaikyt".

Antroje pastarojo lapo pusėje greitraščiu mėlynu rašalu užrašyta "I knyga 5070 II knyga 2508".

Antrojo vidinio viršelio antroje pusėje greitraščiu mėlynu rašalu užrašyta eilė terminų ir jų paaiškinimų, kurie prasideda žodžiais "Kūmas - operatyvinis įgaliotinis...", o baigiasi žodžiais: "...vedantysis, žengte marš".

Išanalizavus šiuos terminus bei jų paaiškinimus ir sugretinus juos su aukščiau aprašyto kūrinio tekstu matosi, kad šie terminai yra iš specifinio kalinių žargono, kuris dažnai naudojamas tekste.

Skaičiumi "III" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra analogiškais antrajai knygai viršeliais. Knygos lapai sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 272 ir baigiant skaičiumi 345. Tekstas prasideda 272 lape žodžiais: "Pagalvojau, kad gal velionio...", o baigiasi 345 lape žodžiais "...nebetenka aktualumo".

Tarp 313 ir 314 lapų yra mokyklinio sąsiuvinio langeliais lapas, ant kurio paprastu pieštuku nubraižytos kelios schemas su atitinkamais paaiškinimais. Iš paaiškinimų, sugretinus juos su kūrinio tekstu, matosi, kad tai yra kai kurių pataisos darbų kolonijos patalpų schemas.

Antrojo viršelio antroje pusėje greitraščiu mėlynu rašalu užrašyta "I knyga 5070 II knyga 2508 III knyga 2376".

Skaičiumi "IV" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra šviesiai žaliais gėlėtais storo kartono viršeliais bei tamsiai rudo dermantino nugarėle ir kampučiais. Knygos lapai viena linija, sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 346 ir baigiant skaičiumi 512. Tekstas prasideda 346 lape žodžiais: "Prasidėjo eilinės dienos fronte"..., o baigiasi 512 lape žodžiais: "...sviesto bliūdelį ir apvalų ragaišį".

Antrojo viršelio antroje pusėje raudonu ir mėlynu rašalu padarytas įrašas, prasidedantis "I knyga 5070..." ir pasibaigiantis "IV knyga 5841". Šalia šio įrašo yra pieštuku užrašyti kai kurie angliakasybos specifiniai terminai ir jų

paaiškinimai. Šie terminai panaudoti kūrinio tekste.

Skaičiumi "V" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra margais šviesiai žalios spalvos viršeliais ir tamsiai pilkos spalvos nugarėle bei kampučiais. Knygos lapai viena linija sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 513 ir baigiant skaičiumi 583. Tekstas prasideda 513 lape žodžiais "Visa tai padėjo ant stalo...", o baigiasi 583 lape žodžiais "...užtikrino draugą Norkus".

Antrojo viršelio antroje pusėje mėlynu rašalu padarytas įrašas, prasidedantis "I 5070" ir pasibaigiantis "V 2310".

Skaičiumi "VI" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra tamsiai pilkos spalvos plono kartono viršeliais ir oranžinės spalvos medžiagine nugarėle. Knygos lapai langučiais, sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 584 ir baigiant skaičiumi 684. Tekstas prasideda 584 lape žodžiais: "Kad neimtų šukuot miško...", o baigiasi 684 lape žodžiais "...negaišo, plepėdami tarpusavy".

Tarp 618 ir 619 lapų yra trys ploni mokykliniai sąsiuviniai viena linija, įdėti į ketvirtąjo mokyklinio sąsiuvinio viršelius. Sąsiuvinuose yra užrašytas tekstas pieštuku greitraščiu lietuvių kalba, kuris daugelyje vietų pataisytas greitraščiu įvairių spalvų rašalu. Viso sąsiuvinuose yra 36 lapai. Šis tekstas panaudotas šeštoje knygoje.

Kartu su sąsiuviniais yra Lietuvos TSR "Žinijos" draugijos Pedagogikos mokslinės-metodinės tarybos leidinys "Estetinis vaikų auklėjimas šeimoje (medžiaga lektoriui)", autorius LTSR nusipelnčiusi mokytoja S. Maceikienė. Leidinys išleistas Vilniuje 1967 m.

Antrojo vidinio viršelio antroje pusėje yra įrašas, atliktas greitraščiu mėlynu rašalu, prasidedantis "I-5070" ir besibaigiantis "VI -2800",

Skaičiumi "VI" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra šviesiai pilkos spalvos storo kartono viršeliais bei mėlyno dermantino nugarėle ir kampučiais.

Knygos lapai viena linija, sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 685 ir baigiant skaičiumi 832. Tekstas prasi-

deda 685 lape žodžiais: "Grigas visą dieną arė...", o baigiasi 832 lape žodžiais: "...pareiškė savo įsitikinimą Norkus". Antrojo vidinio viršelio antrojoje pusėje greitraščiu mėlynu rašalu padarytas įrašas, prasidedantis "1-5070" ir besibaigiantis "7-5032".

Skaičiumi "VIII" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra analogiškais septintajai knygai viršeliais, nugarėle bei kampučiais. Knygos lapai viena linija, sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 833 ir baigiant skaičiumi 1075. Tekstas prasideda 833 lape žodžiais "Suimtieji, apšniukštinęję patalpą...", o baigiasi 1075 lape žodžiais: "...nė vienas lietuvis nepasiliko".

Tarp 87⁴ ir 873 lapų yra Jaunųjų turistų sąskrydžio Meteliuose 1959 m. emblema, pagaminta iš audeklo.

Tarp 1051 ir 1052 lapų yra mokyklinio sąsiuvinio lapas viena linija, ant kurio greitraščiu pieštuku lietuvių kalba užrašyti terminai bei žodžiai iš kalinių leksikono su paaiškinimais. Daugelis iš šių terminų liečia anglies kasybą. Jie panaudoti aštuntame tome. Toje pat vietoje yra iškirptas lietuvių poeto Strazdo portretas.

Antrojo vidinio viršelio antrojoje pusėje greitraščiu mėlynu ir juodu rašalu padarytas įrašas, prasidedantis "1-5070" ir besibaigiantis "8-7656".

Skaičiumi "IX" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra mėlynais storo kartono viršeliais ir gelsvo dermantino nugarėle bei kampučiais. Knygos lapai viena linija, sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 1076 ir baigiant skaičiumi 1309. Tekstas prasideda 1076 lape žodžiais "Kitą dieną, gavę trim dienom...", o baigiasi 1309 lape žodžiais "...savų reikalų tvarkyti". Tarp 1086 ir 1087 lapų yra atvirutė, kurios antroje pusėje greitraščiu rašalu rusų kalba užrašytas pasveikinimas Kovo 8-osios proga Gabijai. Pasveikiniame rašoma, kad pas rašiusįjį asmenį viskas tvarkoje, prašoma greičiau parašyti laišką. Pasveikinimą pasirašiusi "Sesuo ukrainietė", nurodyti metai "1969".

Tarp 1287 ir 1288 lapų yra pakvietimas į rinkimus 1969 m. kovo 16 d. į LTSR vietines Tarybas. Pakvietimas adresuotas Laucienei Reginai, adresu "Vytauto 13-1", nurodyta balsavimo vieta "Kultūros namai".

Antrojo vidinio viršelio antrojoje pusėje greitraščiu juodu rašalu padarytas įrašas, prasidedantis "1-5070" ir besibaigiantis "9-7956".

Skaičiumi "X" pažymėta kanceliarinio tipo knyga yra analogiškais devintajai knygai viršeliais, nugarėle ir kampučiais.

Knygos lapai viena linija, sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 1310 ir baigiant skaičiumi 1360. Tekstas prasideda 1310 lape žodžiais "Nors ir nelabai noromis...", o baigiasi 1560 lape žodžiais: "...užtikrino ją Janauskas". Pastarojo lapo antrojoje pusėje greitraščiu juodu rašalu padarytas įrašas, prasidedantis "1-5070" ir besibaigiantis "10-8500".

Paskutinio viršelio vidinėje pusėje greitraščiu raudonu rašalu užrašyta data "1967 m. rugsėjo mėn. 14 d."

Skaičiumi "XI" pažymėtas kanceliarinis segtuvas yra pilkos spalvos plono kartono viršeliais. Pirmojo viršelio išorinė pusė užklijuota baltu popieriaus lapu.

Segtuvo lapai viena linija, sunumeruoti ranka, pradedant skaičiumi 1561 ir baigiant skaičiumi 1590. Tekstas prasideda 1561 lape žodžiais "Pavakary ėmė rinktis vietiniai svečiai...", o baigiasi 1590 lape žodžiais "...atsidusęs sėdo prie stalo" bei užrašu "Biržai, 1968.II.17, priešpaskutinė diena žiemos olimpiados Grenoblyje". Paskutinio lapo pirmojoje pusėje greitraščiu juodu rašalu padarytas įrašas "1-5070" ir besibaigiantis "11-986 Viso 51028".

Be įsegtų lapų yra pluoštas palaidų lapų, kurie ranka sunumeruoti, pradedant skaičiumi 1574 ir baigiant skaičiumi 1625. Likusieji lapai tušti ir nesunumeruoti. Tekstas palaiduose lapuose prasideda 1574 lape žodžiais "Po krikštynų Norkams...", o baigiasi 1625 lape žodžiais "...kad jis ne-užgriūtų miestą" bei įrašu "Biržai, 1968 m. kovo 30 d. priešpaskutinė pavasario atostogų diena".

Segtuve yra du ploni mokykliniai sąsiuviniai viena linija.

Sąsiuvinuose yra užrašytas tekstas pieštuku greitraščiu lietuvių kalba,, kuris daugelyje vietų pataisytas greitraščiu įvairių spalvų rašalu. Viso sąsiuvinuose yra 24 lapai.

Palyginus tekstą, esantį šiuose sąsiuvinuose, su knygu ir segtuvo tekstu matosi, kad sąsiuvinų tekstas buvo panaudotas juodraštinė medžiaga knygu tekstui.

Išanalizavus knygu ir segtuvo tekstą ir palyginus jį su aukščiau aprašyto kūrinio tekstu akivaizdžiai matosi, kad knygu ir segtuvo tekstas buvo panaudotas juodraščiu kūrinio tekstui. Tik kūrinio pabaigai buvo panaudotas ne pirmasis variantas, susegtas segtuve (l.1574-1590), o antrasis variantas, esantis palaiduose lapuose (l.1574-1625), kuriame naujai sukompanuota ir papildyta pirmojo varianto faktinė medžiaga.

IV. Penkiolika plonų mokyklinių sąsiuvinų, įvairių spalvų viršeliais, kuriuose greitraščiu pieštuku ir įvairių spalvų rašalu lietuvių kalba užrašyti įvairaus turinio tekstai.

Devyniuose apžiūros metu eilės tvarka sunumeruotuose sąsiuvinuose viso yra 93 lapai. Ant 79 lapų abiejose jų pusėse yra užrašytas tekstas, kurį išanalizavus ir palyginus su aukščiau aprašyta kūrinio juodraštinė medžiaga matosi, kad jis buvo panaudotas kaip pirminė juodraštinė medžiaga ir įėjo į atskirus antrojo juodraščio skyrius.

Dviejuose sąsiuvinuose, kurie apžiūros metu pažymėti 10 ir 11 numeriais, viso yra 24 lapai. Ant 17 lapų abiejose jų pusėse yra užrašytas nebaigtas rašinys be pavadinimo, vaizduojantis šeimyninę dramą.

Kokių nors antitarybinio ar ideologiškai žalingo pobūdžio minčių šiame rašinyje nėra.

Sąsiuvinyje, kuris apžiūros metu pažymėtas 12 numeriu, viso yra 11 lapų, ant kurių abiejose pusėse yra užrašytas nebaigtas vaizdelis iš žydų tautybės asmenų gyvenimo Kaune Viliampolės gete vokiečių okupacijos laikotarpiu

1941 metų rudenį. Rašinys yra juodraštinėje stadijoje, be pavadinimo. Aiškos idėjinės-politinės krypties rašinys neturi.

Sąsiuvinyje, kuris apžiūros metu pažymėtas 13 numeriu, viso yra 12 lapų. Ant 10 lapų abiejose jų pusėse yra užrašytas apsakymas be pavadinimo, vaizduojantis ginkluotosios antitarybinės gaujos įvykdytą tarybinio aktyvisto šeimos išžudymą. Rašinys yra juodraštinėje stadijoje. Jame aprašomas gaujos dalyvių žvėriškumas.

Sąsiuvinyje, kuris apžiūros metu pažymėtas 14 numeriu, viso yra 9 lapai, ant kurių abiejose jų pusėse yra užrašyta vaizdelio pradžia bei fantastinio apsakymo fragmentas. Abu rašiniai yra juodraštinėje stadijoje, be pavadinimų. Vaizdelyje aprašoma mažo Užkampių miestelio gyventojų reakcija į Raudonosios Armijos išgygiavimą į Lietuvą 1940 metais. Pagrindinė vaizdelio mintis nėra išryškinta.

Fantastiniame apsakyme pasakojama apie fantastinės planetos Gregutos gyventojų vykdomą maisto paiešką ir jų kelionę į žemę.

Ant sąsiuvinio, kuris apžiūros metu pažymėtas 15 numeriu, pirmojo viršelio išorinės pusės greitraščiu mėlynu rašalu užrašyta "Tautosaka". Viso sąsiuvinyje yra 9 lapai. Ant septynių lapų yra greitraščiu įvairių spalvų rašalu lietuvių kalba užrašyti 8 antitarybinio turinio anekdotai. Tekstas daugelyje vietų pataisytas bei papildytas naujais žodžiais ir sakiniais.

Pirmajame anekdote, pavadintame "Akivaizdus pavyzdys" išjuokiama komunizmo statybos idėja.

Antrajame anekdote, pavadintame "Nevykėlis skulptorius" šmeižikiškai atsiliepiama apie visaliaudinę meilę ir pagarbą V.I.Leninui.

Analogiško pobūdžio yra ir trečiasis anekdotas, pavadintas "Tikrasis lordas".

Ketvirtajame anekdote, pavadintame "Jaudinantis patriotizmas", išjuokiamas V.I.Lenino 100-ųjų gimimo metinių minėjimas.

Penktajame anekdote, pavadintame "Apdairus tarnas" šmeižiamas V.I.Lenino asmuo.

Šeštajame anekdote, pavadintame "Meilė didžiajam vadui", kaip ir ketvirtajame, išjuokiamas V.I.Lenino 100-ųjų gimimo metinių minėjimas.

Septintajame anekdote be pavadinimo, prasidedančiame žodžiais "Laimingas pilietis", išjuokiamas Spalio socialistinės revoliucijos metinių iškilmingas minėjimas.

Aštuntajame anekdote, pavadintame "Apsukrumas" šmeižiami buvę Tarybų valstybės vadovai Chruščiovas ir Bulganinas.

V. Knyga "Lietuvių archyvas. Bolševizmo metai III dalis", Studijų biuro leidinys, išleista Kaune 1942 metais. Knygoje yra 310 puslapių. Knygos turinys yra suskirstytas į 24 skyrelius, pavadintus "Bolševikinės klastos demaskavimas", "Bolševikų invazija ir Liaudies vyriausybė", "Liaudies Seimo rinkimų duomenų klastojimas", "Lietuvos įjungimas į SSSR - Maskvos diktatas", "Mano kelias į Liaudies Seimą", "Liaudies Seimas - jėgos įvykių uždanga", "Liaudies Seimo nutarimai - klastos ir smurto rezultatas", "Liaudies Seimas - lietuvių tautos valios uzurpatorius", "Mums lieka tik priartėti", "Visur reiškėsi tik jėga", "Negirdėtas smurtas socializmo vardu", "Rinkimai į TSRS Aukščiausiąją Tarybą", "Tarybiniai metai gimnazijose", "Atsiminimai apie raudonąją karinę spaudą", "Bolševikų teroras, vos įžengus į Vilnių", "Lenkų šovinizmas bolševikų priedangoje", "Bolševikinė Lietuvos žemės ūkio mechanizacija", "Jie davė mums teisę į darbą ir poilsį", "Tarybiniai Liaudies Teismai", "Enkavedistų replėse", "Bolševikinis Agitpropas", "Bolševikų pasirengimas šventėms", "Darbininkų kolonijos statyba - bolševikinė propaganda" ir "Laiškai Liaudies Komisarų Tarybos pirmininkui Mečiui Gedvilui". Knyga yra ištisai antitarybinio šmeižikiško turinio. Įvairūs autoriai, klastodami istorinius faktus, iškraipydami juos bei pateikdami nacionalizmo ir fašizmo idėjų šviesoje, šmeižia Tarybų valdžios atkūrimą Lietuvoje 1940 metais, o taip pat įvairias gyvenimo sritis Tarybų Lietuvoje 1940-1941 metų laikotarpiu.

VI. Leidyklos "Vaga" atsakymas "drg. J. Edvidui", datuotas 1969 m. gruodžio 8 dieną ir pasirašytas Originaliosios literatūros redakcijos vedėjo S. Sabonio. Atsakymas atspausdintas rašomąja mašinėle ant firminio leidyklos "Vaga" blanko. Atsakymas prasideda žodžiais "Jūsų rankraštis "Žaizdre" visų pirma nepriimtinas...", o baigiasi žodžiais "...Jums nelabai rūpi. Rankraščius gražiname".

Atsakyme teigiama, kad paminėtas rankraštis nepriimtinas dėl idėjinio turinio, kad autoriaus pozicija iš esmės idėjiškai neteisinga, nes pastarųjų dešimtmečių mūsų tautos istorija, atskiri visuomeniniai reiškiniai pateikiami iš nacionalistinių bei šovinistinių pozicijų. Išeinant iš to konstatuojama, kad apie tokio kūrinio ruošimą spaudai negali būti net kalbos.

Toliau teigiama, kad šio kūrinio negalima laikyti grožinės literatūros kūrinio, nes jame nesilaikoma elementariausių taisyklių, būtinų grožinės literatūros kūriniai. Tuo pačiu minėtas kūrinys neturi jokios literatūrinės-mėnės vertės.

Kartu šios apžiūros metu apžiūrėtas ir Ryšių ministerijos tarnybinis laiškas, adresuotas adresu "Vilniaus m., Valstybės saugumo komitetui prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos". Ant voko yra stačiakampis štampos, kuriame lietuvių ir rusų kalba nurodyta "232000 Vilnius, Centrinis Paštas, Lenino pr. 9", o taip pat apvalus pašto štampos, kuriame lietuvių ir rusų kalba nurodyta "TSRS Lietuvos TSR Vilnius" bei skaičiai "9-67115". Vokas atidarytas dešiniajame krašte.

Voke randasi aktas, surašytas Vilniuje 1971 m. birželio 9 d. ir pasirašytas specialios komisijos narių.

Akte konstatuojama, kad Vilniaus centriniame pašte gautas siunčiamas į JAV paprastas laiškas su pažeistu voku. Laiškas buvo sulaikytas tikslu pasiųsti jį siuntėjui su pasiūlymu pakeisti voką, tačiau tai padaryti pasirodė neįmanoma, nes nurodytu siuntėjo adresu nėra jo nurodyto buto. Dėl siuntėjo anketinių duomenų stokos Respublikinis adresų

biuras siuntėjo adreso nenurodė. Ryšium su tuo remiantis Pašto taisyklių 438 str. minėtas laiškas buvo perduotas į neišsiųstų laiškų skaičių.

Pasibaigus saugojimo laikui, remiantis Pašto taisyklių 634 str., vokas buvo atidarytas ir jame rastas antitarybinio pobūdžio tekstas.

Komisijos nutarimu laiškas buvo persiųstas Valstybės saugumo komiteto prie Lietuvos TSR MT žiniai.

Šalia akto yra laiškas su pritvirtintu prie jo korespondencijos rūšiavimo tuščiu blanku, kurio antrojoje pusėje greitraščiu rusų kalba užrašyta pažyma "Vilnius laiškas išimtas iš pašto dėžutės pažeistose būklėje". Pažyma pasirašyta neįskaitomu parašu. Yra apvalus pašto štampos, kuriame rusų kalba nurodyta "TSRS Lietuvos TSR Vilnius PPS 05 5 7100".

Pats laiškas randasi voke "Par Avion", kuris atidarytas kairiojoje pusėje, o jo viršutinioji pusė sulamdyta ir keliuose vietose iplėšta.

Laiškas adresuotas adresu "U.S.A. CMA 4618 So Richmond str. Chicago, ILL Kristy Laucius", nurodytas adresas rusų ir lietuvių kalba "Lietuvos TSR Vilnius, M.Gorkio 18-4 Vilutis".

Laiškas parašytas ant dviejų 29,8x20,8 cm formato lapų viena linija smulkiu greitraštinio braižu mėlynu rašalu lietuvių kalba, nepaliekant paraščių ir neprisilaikant eilučių abiejose lapų pusėse. Puslapiai atitinkamai sužymėti raudonu rutuliniu plunksnakošiu "17, 18, 19, 20". Laiško tekstas jokio pavadinimo ar kreipinio neturi. Tekstui pasibaigus nėra jokio parašo, datos ar pastabų.

Tekstas prasideda žodžiais: "Kovo pradžioje vieną vakarą...", o baigiasi žodžiais: "...kaime ar mieste ir plėšiantį turtinguosius".

Išanalizavus tekstą ir palyginus jį su aukščiau aprašyto kūrinio tekstu, akivaizdžiai matosi, kad aprašomasis tekstas sudaro kūrinio ištrauką, paimtą iš trečiojo tomo 609-626 lapų.

Ištraukoje vaizduojamas Vytauto Norkaus gyvenimas kalėjime, jo pokalbiai su kitais suimtaisiais ir elgesys bei pasisakymai tardymo metu. Ištraukoje pateikta medžiaga yra šmeižikiško antitarybinio turinio. Joje šmeižiama Tarybų valdžia, simpatizuojama buržuaziniams nacionalistams, įrodinėjamas jų idėjinės-politinės platformos tvirtumas, tarybiniai darbuotojai parodomi žiauriais ir idėjiškai bejėgiais.

Apžiūra daryta dienos metu, esant geram natūraliam apšvietimui.

Kviestiniai jokių pareiškimų bei pastabų nepareiškė. Protokolas perskaitytas, surašytas teisingai.

Kviestiniai:

1.

2.

Apžiūrą darė:

Valstybės saugumo komiteto prie LTSR MT
tardymo skyriaus vyr. tardytojas

vyr. leitenantas

Urbonas

/V. URBONAS/